

Reševanje predhodnih vprašanj v nepravdnem postopku Republike Makedonije

ARSEN JANEVSKI, TATJANA ZOROSKA – KAMILOVSKA

Povzetek

Avtorja analizirata pravila za reševanje vprašanja za predhodno odločanje v nepravdnem postopku v Republiki Makedoniji in navajata, da se režim reševanja teh vprašanj v nepravdnih postopkih razlikuje od režima v pravnem postopku. Ker so nepravdni postopki zelo heterogeni, vsebuje Zakon o nepravdnem postopku Republike Makedonije iz leta 2008 poleg splošnih pravil za reševanje vprašanj za predhodno odločanje tudi posebna pravila v določenih postopkih. Splošno pravilo pooblašča nepravdno sodišče, da samo reši predhodno vprašanje, če o zadevnem vprašanju pristojni organ še ni dokončno odločil. Lahko pa tudi prekine postopek in počaka, da se vprašanje reši v sodnem ali upravnem postopku. Ker nepravdni postopek ni najbolj prilagojen reševanju sporov med strankami, je nepravdno sodišče v primeru spornih dejstev, povezanih s predhodnim vprašanjem, dolžno glede reševanje le-teh napotiti stranke na pravdo. Avtorja prav tako analizirata še posebna pravila Zakona o nepravdnem postopku Republike Makedonije za rešitev vprašanja za predhodno odločanje v lastninskopravnih razmerjih.

Ključne besede: • nepravdni postopek • predhodna vprašanja • napotitev na civilni postopek

---

KONTAKTNI NASLOV: Dr. Arsen Janevski, redni profesor, Pravna fakulteta »Justinijan Prvi« v Skopju, Bul. Krste Petkov Misirkov bb, 1000 Skopje, Republika Makedonija, e-pošta: ajan@pf.ukim.edu.mk; Dr. Tatjana Zoroska – Kamilovska, docentka, Pravna fakulteta »Justinijan Prvi« v Skopju, Bul. Krste Petkov Misirkov bb, 1000 Skopje, Republika Makedonija, e-pošta: ztanja@pf.ukim.edu.mk

ISSN 1855-7147 Tiskana izdaja / 1855-7155 Spletna izdaja © 2010 LeXonomica (Maribor)

UDK: 347.919.1:347.937(497.7)

JEL: K40

Na svetovnem spletu dostopno na <http://www.lexonomica.com>

Solving Preliminary Questions in Non-contentious Civil Proceedings in the Republic of Macedonia

ARSEN JANEVSKI, TATJANA ZOROSKA – KAMILOVSKA

Abstract

The authors state that the regime for resolving the preliminary question in non-contentious proceedings differs from the regime in litigation. Since the non-contentious proceedings are very heterogeneous the Non-contentious Procedure Act of the Republic of Macedonia from 2008 contains, besides general rules, some special rules for resolving preliminary questions in certain procedures. The general rule authorizes the non-contentious court to resolve the preliminary question itself in case that the question has not yet been finally decided by the competent authority; or it can suspend the procedure and wait until this question is resolved in litigation or in administrative proceeding. The non-contentious proceeding is not adjusted to solve disputes between the parties. Therefore, in cases of disputed facts, which are related to the preliminary question, non-contentious court is obliged to refer the participants to litigation. Special rules of the Non-contentious Procedure Act of the Republic of Macedonia for resolving the preliminary question in cases regarding property relationships are also analyzed.

Keywords: • non-contentious proceedings • preliminary questions • referral to civil procedure

---

CORRESPONDENCE ADDRESS: Dr. Arsen Janevski, Full Professor, Faculty of Law »Iustinianus Primus« in Skopje, Bul. Krste Petkov Misirkov bb, 1000 Skopje, Republic of Macedonia, email: ajan@pf.ukim.edu.mk; Dr. Tatjana Zoroska – Kamilovska, Assistant Professor, Faculty of Law »Iustinianus Primus« in Skopje, Bul. Krste Petkov Misirkov bb, 1000 Skopje, Republic of Macedonia, e-mail: ztanja@pf.ukim.edu.mk

ISSN 1855-7147 Print / 1855-7155 On-line © 2010 LeXonomica (Maribor)

UDC: 347.919.1:347.937(497.7)

JEL: K40

Available on-line at <http://www.lexonomica.com>

Rešavanje prethodnog pitanja u vanparničnom postupku Republike Makedonije

1. Napomene o prethodnom pitanju

Prethodno (prejudicijalno, incidentno) pitanje je izgrađen institut procesnog prava, kojeg susrećemo u gotovo svim postupcima (sudskim i upravnim). U procesnoj doktrini prethodno pitanje definiše se kao pitanje postojanja ili nepostojanja nekog prava ili pravnog odnosa od kojeg zavisi odluka o glavnoj stvari. Sud može u pojedinim primerima sam, da donese odluku o prethodnom pitanju, pod uslovom, da o predmetu prethodnog pitanja nije još pravnosnažno odlučeno od strane suda ili drugog organa, Prethodno pitanje naime predstavlja samostalnu pravnu celinu koja može biti glavni predmet meritornog rešavanja u postupku pred sudom ili drugim organom (u tom smislu Triva, Dika, 2004: 96; Poznić, Rakić, 1999: 207; Stanković, 2007a: 408; Jakšić, 2007: 417; Janevski, Zoroska, 2009: 342; Rijavec, 2005a: 443). Prethodno pitanje predstavlja podlogu na kojoj sud gradi odluku o glavnoj stvari (tako Triva, Dika, 2004: 97; Rijavec, 2005a: 440, 441). Samostalno rešavanje prethodnog pitanja javlja se kao incidentalni postupak u glavnom postupku.

Kada se u procesnoj doktrini definiše pojam prethodnog pitanja naglašava se njegova pravna priroda. Prethodno pitanje je uvek pitanje pravne, a ne činjenične prirode. Ono se odnosi na postojanje ili nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa i postavlja se *in concreto* u odnosu na glavnu stvar. Ipak, u doktrini se osnovano primećuje da prethodno pitanje, gledano kao pravo ili pravni odnos može da postoji samo na određenom fondu (pravni) činjenica, iz kojih nastaje i kojem ga određuju. Zbog toga, rasprava o prethodnom pitanju može biti samo u oblasti prava, ako činjenice iz kojih se to pravo ili pravni odnos izvodi ili se negira nisu sporne, ili i u oblasti činjenica ako su i one sporne (tako Starović, 1992: 23).

U različitim postupcima postoje različiti režimi rešavanja prethodnih pitanja koji su prilagođeni ciljevima pojedinih postupaka, a naročito njihovim procesnim načelima i karakteristikama (videti Rijavec, 2005a: 439–458).

Širok je spektar pitanja koja se kao prethodna pitanja mogu pojaviti i u domenu građanskog postupka. U najvećem broju slučajeva to su pitanja građanskopravne prirode, ali ne isključuje se i mogućnost da prethodno

pitanje ima krivičnopravni, upravnoopravni ili drugi karakter. Građanski postupak kao heterogeni metod zaštite građanskopravnih odnosa izgradio je svoja pravila rešavanja prethodnih pitanja. Ova pravila variraju od jednog do drugog procesnopravnog sistema,¹ ali i između pojedinih građanskih postupaka u okviru jednog sistema.

Ovaj rad je posvećen rešavanju prethodnog pitanja u vanparničnom postupku, kao jedan od metoda građanskopravne zaštite i to uglavnom na osnovi pozitivnopravnih rešenja vanparničnog zakonodavstva Republike Makedonije. U određenoj meri, u rad je uključeni i komparativni metod kojim ćemo se poslužiti radi poređenja našeg zakonodavstva sa austrijskim zakonodavstvom.

2. Prethodno pitanje u vanparničnom postupku

Poznato je da je predmet vanparničnog postupka određena vanparnična stvar. U smislu Zakona o vanparničnom postupku Republike Makedonije (ZVP RM),² vanparnična stvar je lična, porodična, imovinska ili druga pravna stvar o kojoj prema izričitim zakonskim određenjem sud odlučuje prema pravilima vanparničnog postupka (čl. 1 ZVP RM). Za razliku od parničnog postupka, čiji se predmet po pravilu svodi na rešavanje jednog građanskopravnog spora između dve stranke, u vanparničnom postupku sud se koncentriše na uređenje pravnih odnosa lične, porodične, imovinske ili druge prirode, u kojima po pravilu ne postoji suprotstavljenost (nesaglasnost) interesa učesnika vanparničnog postupka, ili ukoliko takva suprotstavljenost (nesaglasnost) postoji, ona nema isti karakter kao u parničnom postupku.

I u toku vanparničnog postupka može se postaviti pitanje da li postoji ili ne postoji neko pravo ili pravni odnos o kojem nije pravnosnažno odlučeno od strane suda ili drugog organa kao glavno pitanje i od čijeg prethodnog rešavanja zavisi odluka u vanparničnoj stvari povodom kojem se vodi vanparnični postupak. U vanparničnom postupku prethodno pitanje se može postaviti u dva slučaja: prvo, kada jedan od učesnika vanparničnog postupka ospori drugom učesniku postojanje ili nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa prejudicijelne prirode u odnosu na vanparničnu stvar, i drugo, kada se postojanje ili nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa mora utvrditi po službenoj dužnosti, nezavisno od stava učesnika prema tom pitanju.

---

¹ Na pr., u okviru evropskog kontinentalnog procesnog kruga postoje tri modela rešavanja prethodnih pitanja: francuski (ili sistem potpune vezanosti za odluku nadležnog organa o prethodnom pitanju), njemački (ili sistem samostalnog rešavanja prethodnog pitanja) i austrijski ili mešoviti model.

² Služben vesnik na RM, br. 9/2008.

Rešavanje prethodnog pitanja u vanparničnom postupku delimično se poklapa sa rešavanjem prethodnog pitanja u parničnom postupku, ali delimično se i razlikuje. Zbog heterogenosti vanparničnog postupka, praktično je nemoguće da na području vanparnične procedure postoji samo jedan režim rešavanja prethodnih pitanja, po primeru parničnog postupka. Mnogobrojnost i raznovrsnost vanparničnih postupaka dovela je do toga da se u ovu oblast građanskopravne zaštite pored opšteg režima rešavanja prethodnih pitanja, profilisu i posebna pravila o rešavanju određenih vrsta prethodnih pitanja.

ZVP RM sadrži opšta pravila o rešavanju prethodnog pitanja u vanparničnom postupku (čl. 26–28), ali i niz posebnih pravila o rešavanju prethodnih pitanja u posebnim vanparničnim postupcima, koja su prilagođena specifičnim zahtevima tih postupaka.

3. Opšta pravila o rešavanju prethodnog pitanja u vanparničnom postupku

Važeći ZVP RM, kao i njegov prethodnik³ prihvata mešoviti (tz. austrijski) model rešavanja prethodnog pitanja. Suština ovog modela je da se prilikom rešavanja prethodnog pitanja postupa različito prema tome da li je nadležni organ već odlučio o prethodnom pitanju kao o glavnom pitanju ili to nije slučaj. Ako nadležni organ još nije doneo odluku o prethodnom pitanju kao o glavnom, svaki organ pred kojim se pojavi to pitanje može odlučivati o njemu kao o prethodnom pitanju sa dejstvom samo na konkretni postupak. Ukoliko postoji odluka nadležnog organa o prethodnom pitanju kao o glavnom pitanju, tom odlukom je vezan svaki organ pred kojim se to pitanje postavi kao prethodno pitanje.

U duhu mešovitog modela, opće pravilo o rešavanju prethodnog pitanja u vanparničnom postupku Republike Makedonije, kojem važi za sve vanparnične postupke, glasi:

»Ako rešenje suda u vanparničnom postupku zavisi od prethodnog pitanja da li postoji neko pravo ili pravni odnos, a o tom pitanju nije donesena odluka nadležnog suda ili drugog nadležnog organa, sud može u vanparničnom postupku sam rešiti to pitanje, ako ZVP ili drugim zakonom nije drukčije određeno« (čl. 26, st. 1 ZVP RM).

---

³ Do stupanja na snagu ZVP iz 2008 godine, u Republici Makedoniji važio je i primenjivao se Zakon o vanparničnom postupku iz 1979 godine - Zakon za vonprocesnata postapka (Služben vesnik na RM, br. 19/1979).

Citirana zakonska odredba jasno govori da je rešavanje prethodnog pitanja od strane vanparničnog suda fakultativne prirode.⁴ Vanparnični sud može sam rešiti prethodno pitanje, ali može isto tako odlučiti da prekine vanparnični postupak sve dok nadležni sud ili drugi organ pravnosnažno ne odluči o prethodnom pitanju kao o glavnom pitanju. Odluka o načinu rešavanja prethodnog pitanja je stvar diskrecione ocene vanparničnog suda, pri čemu razlozi procesne ekonomije i celishodnosti imaju odlučujući značaj. Kada se radi o složenom pravnom pitanju kojem se odnosi na rešavanje niza spornih odnosa među učesnicima postupka, racionalno je da se vanparnični postupak prekine i da se sačeka pravnosnažna odluka suda ili organa uprave. *A contrario* trebalo bi, da sam vanparnični sud rešava jednostavna pravna pitanja, kako se ne bi odugovlačio vanparnični postupak čekanjem da se prethodno pitanje reši u nekom drugom postupku. Takođe, ako pred nadležnim organom već teče postupak u vezi sa prethodnim pitanjem kao glavnim pitanjem,⁵ ili ako se taj postupak još ne vodi, ali se može pokrenuti po službenoj dužnosti, racionalno je da vanparnični sud prekine vanparnični postupak i sačeka da nadležni organ donese odluku o prethodnom pitanju. Prilikom odlučivanja o načinu rešavanja prethodnog pitanja, ako vanparnični sud izabere da sam zauzme stav o prethodnom pitanju, treba imati na umu to, da ako nadležni sud ili drugi organ donese meritornu odluku o tom pitanju kao o glavnom, koja se razlikuje od odluke vanparničnog suda, pravnosnažna odluka nadležnog organa može biti osnova za ponavljanje vanparničnog postupka.⁶

Vanparnični sud nije vezan svojom odlukom o načinu rešavanja prethodnog pitanja. U tom smislu, ukoliko je vanparnični sud odlučio da prekine vanparnični postupak, a naknadno stekne saznanja da će brže i efikasnije sam rešiti prethodno pitanje, može odlučiti da nastavi vanparnični postupak i da ne čeka okončanje drugog sudskog ili upravnog postupka.

---

⁴ Fakultativno rešavanje prethodnog pitanja u vanparničnom postupku predviđao je i ZVP iz 1979 godine. Drugačija su bila rešenja Zakona o vanparničnom sudskom postupku Kraljevine Jugoslavije (ZVP KJ) iz 24.7.1934 godine čije su se odredbe kao pravna pravila primenjivale u Republici Makedoniji do donošenja ZVP iz 1979 godine. Prema § 10 ZVP KJ »ako odluka u vanparničnoj stvari zavisi od utvrđenja kojeg pravnog odnošaja (prethodno pitanje), ovo se utvrđenje ima, ukoliko posebna naređenja što drugo ne propisuju, i onda kada je ovo pravo ili pravni odnošaj među strankama sporan, izvesti na čisto u vanparničnom postupku, ali to utvrđenje ima pravno dejstvo samo u tom postupku.«

⁵ Vanparnični postupak se ne može prekinuti ako se uslovljavajući pravni odnos u drugom postupku takođe rešava kao prethodno pitanje.

⁶ Pri tome, svakako treba imati na umu da je i ova mogućnost ograničenog dometa jer se pravnosnažno okončani vanparnični postupak ne može ponoviti ako je učesnicima vanparničnog postupka zakonom (ZVP ili drugim zakonom) priznato pravo da svoj zahtev o kojim je odlučeno rešenjem vanparničnog suda mogu ostvarivati u parnični, odnosno upravni postupak (čl. 33, st. 3 ZVP RM).

Ako vanparnični sud odluči da sam reši prethodno pitanje, rešenje suda o prethodnom pitanju ima pravno dejstvo samo u vanparničnom postupku u kojem je to pitanje rešeno (čl. 26, st. 2 ZVP RM). Odluka vanparničnog suda o prethodnom pitanju ima deklarativni karakter - odlukom se utvrđuje postojanje ili nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa. Kada vanparnični sud sam rešava prethodno pitanje, ne donosi o tome posebnu odluku (rešenje) u procesnom smislu, niti svoju odluku o prethodnom pitanju unosi u dispozitiv rešenja o glavnoj vanparničnoj stvari. Svoj stav o prethodnom pitanju vanparnični sud unosi u obrazloženju rešenja o glavnoj vanparničnoj stvari. S obzirom na to, da je objekat pravnosnažnosti samo dispozitiv sudske odluke, a ne i njeno obrazloženje, odluka vanparničnog suda o prethodnom pitanju ne proizvodi dejstvo materijalne pravnosnažnosti. Zbog toga, incidentna odluka vanparničnog suda o prethodnom pitanju nije prepreka da nadležni organ o tom pitanju samostalno odlučuje kao o glavnom pitanju, odnosno ona »ne prejudicira odluku o tom pitanju na matičnom području« (Stanković, 2007b: 9).

Nadležnost vanparničnog suda da sam reši prethodno pitanje odnosi se samo na situacije kada prethodno pitanje nije rešeno kao glavno pitanje od strane nadležnog organa. Ukoliko je nadležni organ već doneo pravnosnažnu (konačnu) odluku o pravu ili pravnom odnosu kao o glavnom pitanju, onda to ne može biti predmet prethodnog odlučivanja vanparničnog suda. Vanparnični sud je vezan pravnosnažnom (konačnom) odlukom nadležnog organa u granicama njene subjektivne i objektivne pravnosnažnosti, odnosno konačnosti.

Pored toga, ovlašćenje vanparničnog suda da sam odlučuje o prethodnom pitanju važi samo ako ZVP ili drugim zakonom nije drukčije određeno. Upravo sam ZVP RM nizom svojih odredaba propisuje odstupanje od pravila o fakultativnom rešavanju prethodnog pitanja u vanparničnom postupku.

Kako smo već napomenuli, iako je prethodno pitanje po svojoj prirodi pravno, a ne činjenično pitanje, ono se ne može izdvojiti od određenog činjeničnog kompleksa koji ga determiniše. Činjenični kompleks iz kojeg nastaje prethodno pitanje može biti nesporan i tada se rešavanje prethodnog pitanja svodi na rešavanje jednog pravnog pitanja. U ovim situacijama, između učesnika vanparničnog postupka postoji neusaglašenost samo u pogledu pravnih posledica koje proizlaze iz određenog nespornog činjeničnog kompleksa. Opšte pravilo o rešavanju prethodnog pitanja u vanparničnom postupku iz čl. 26, st. 1 ZVP RM odnosi se upravo na ovakve situacije. Ako se rešavanje prethodnog pitanja nalazi samo u oblasti prava, vanparnični sud može sam da reši prethodno pitanje ili da učesnike uputi na parnični, odnosno na upravni postupak. Kada vanparnični sud sam rešava prethodno pravno pitanje služi se logičkim postupkom bez potpunog dokazivanja činjenica (Salma, 2009: 124).

Drugačije je kada su sporne činjenice kojem određuju prethodno pitanje. U takvim slučajevima rešavanje prethodnog pitanja zahteva da se razjasne činjenice od značaja za postojanje prava ili pravnog odnosa, ili drugim rečima rešavanje prethodnog pitanja u vanparničnom postupku se nužno proteže i na utvrđivanje činjenica. Ipak, nezavisno od toga što postoji spor o činjenicama kojem determinišu prethodno pitanje, ono time ne gubi karakter pravnog pitanja. Prethodno pitanje i u ovakvim situacijama i dalje se odnosi na postojanje ili nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa.⁷ Spornost činjenica koja se odnose na prethodno pitanje ne menja pravni karakter prethodnog pitanja, već samo zahteva drugačiji način njegovog rješavanja.

ZVP RM propisuje kako vanparnični sud da postupi kada je sporan činjenični kompleks koji se odnosi na prethodno pitanje.⁸ Osnovna ideja je da se sporne činjenice koje se odnose na prethodno pitanje ne mogu raspravljati u vanparničnom postupku. Zbog toga, ako su među učesnicima vanparničnog postupka sporne činjenice od kojih zavisi postojanje nekog prava ili pravnog odnosa, vanparnični sud nije ovlašćen da sam raspravi i utvrdi sporni činjenični kompleks i da sam reši prethodno pitanje. Vanparnični sud je dužan posebnim rešenjem da prekine vanparnični postupak i uputi učesnike u određenom roku da pokrenu parnični, odnosno upravni postupak radi utvrđenja tog prava ili pravnog odnosa. Obavezno upućivanje na parnični (ili na upravni) postupak proističe iz principijelno nesporne prirode vanparničnog postupka i vanparnične stvari, dok je samo prethodno pitanje po svojoj prirodi i po zakonskoj definiciji sporno pitanje (u tom smislu Salma, 2009:123). Zbog nespornosti vanparničnog postupka, veći deo pravila o raspravljanju i dokazivanju koja važe za parnični postupak, ne nalaze primenu u vanparničnom postupku. U vanparničnom postupku, dokazivanje nema tako formalni karakter kao u parničnom postupku i po pravilu svodi se na izviđanje. Sve ovo nalaže da, kada se uslovljavajući pravni odnos ili pravo zasniva na spornim činjenicama, sporno činjenično stanje utvrdi putem kontradiktorne rasprave u parničnom postupku.⁹

U rešenju o prekidu vanparničnog postupka i upućivanju učesnika na parnicu,

---

⁷ Drugačije Georgievski: »za razlika od čl. 26, odredbata od čl. 27 se odnesuva na prethodno prašanje koga takvo se pojavi vo vonprocesnata postapka vo vrska so fakt (fakti) od koi zavisi postoenjeto na pravo ili praven odnos« (Georgievski, 1989: 60).

⁸ Različiti režimi rešavanja prethodnog pitanja zavisno od toga da li su između učesnike vanparničnog postupka sporne ili nesporne činjenice kojem se odnose na prethodno pitanje nisu bili poznati u austrijskom vanparničnom pravu do reforme sprovedene 2003 godine. Prema ranijem tekstu austrijskog Zakona o vanparničnom postupku »ako rešenje vanparničnog suda u vanparničnim stvarima zavisi od razjašnjenja spornih pravnih pitanja ili od činjeničnih pitanja koja se mogu pojasniti samo u dokaznom postupku, sud o pravima stranaka ne mora sam prethodno odlučivati, već će ili sam sprovesti sporni postupak, ili će učesnike uputiti na pravni put, s tim da će u skladu sa posebnim propisima brinuti do okončanju pravnog spora o merama sigurnosti ili o tome da se stanje stvari ne promeni« (par. 2, st. 2, tač. 7; prema Salma, 2009: 122).

⁹ Noveliranim austrijskim Zakonom o vanparničnom postupku uvodi se zabrana upućivanja na parnicu radi razjašnjenja spornih činjeničnih pitanja, ali se zato i u vanparničnom postupku ugrađuju iste postupovne garancije tako da je upućivanje na parnicu radi razjašnjenja spornih činjenica nepotrebno (prema Maganić, 2006: 491).

vanparnični sud je dužan da precizno navede šta je predmet te parnice. Praktično, vanparnični sud rešenjem o upućivanju na parnicu definiše tužbeni zahtev buduće parnice. U tom smislu, nejasna bi bila izreka rešenja u kojoj se navodi da se učesnik upućuje na parnicu da bi dokazao svoje tvrdnje.

Rok u kojem učesnici treba da pokrenu odgovarajući postupak sud određuje rešenjem, ali je ZVP RM propisao maksimalnu dužinu tog roka:¹⁰ rok ne može biti duži od 30 dana od dana dostavljanja rešenja (čl. 27, st. 1 ZVP RM).¹¹

Učesnik koji je pokrenuo parnični odnosno upravni postupak, dužan je da o tome odmah (a najkasnije u roku od 30 dana od dana dostavljanja rešenja o upućivanju) pismeno obavesti vanparnični sud. Uz obaveštenje učesnik treba priložiti dokaz da je pokrenuo odgovarajući postupak (na pr., fotokopija tužbe koja ima prijemni pečat suda ili ako se tužba podnosi preko pošte, uz tužbu treba priložiti potvrdu pošte o prijemu preporučene pošiljke i sl.).

Kada istekne određeni rok za podnošenje tužbe ili za pokretanje upravnog postupka, a vanparnični sud ne primi obaveštenje i dokaz da je odgovarajući postupak pokrenut, vanparnični sud će nastaviti vanparnični postupak. ZVP RM predviđa nekoliko izuzetaka od ovog pravila, koja se odnose na posledice prekida postupka, o kojima će biti reči kasnije u ovom radu.

Propust upućenog učesnika da u određenom roku pokrene parnični, odnosno upravni postupak nije smetnja da to učesnik uradi i kasnije u toku vanparničnog postupka, odnosno najkasnije do okončanja vanparničnog postupka. Ukoliko učesnik vanparničnog postupka do okončanja postupka ne dostavi vanparničnom sudu dokaz da je pokrenuo parnični, odnosno upravni postupak, vanparnični sud će okončati postupak bez obzira na zahtev za kojeg je učesnik bio upućen na parnicu, odnosno na upravni postupak (čl. 27, st. 2 i 3 ZVP RM).

Postavlja se pitanje kojeg od učesnika vanparničnog postupka će vanparnični sud uputiti na parnicu ili na upravni postupak. ZVP RM izričito propisuje da će sud

---

¹⁰ ZVP iz 1979 godine nije propisivao maksimalnu granicu roka za pokretanje parničnog, odnosno upravnog postupka, ali je u praksi taj rok redovno bio 30 dana od dostavljanja rešenja. Radi ubrzavanja vanparničnog postupka, ZVP RM iz 2008 godine propisao je da taj rok ne može biti duži od 30 dana od dana dostavljanja rešenja.

¹¹ U sudskoj praksi Republike Makedonije, sudovi ponekad pogešno određuju da upućeni učesnik treba da pokrene parnični postupak u roku od 30 dana od pravnosnažnosti rešenja. Ovakvo zaduženje je suprotno odredaba član 27, st. 1 ZVP RM, pa je sasvim ispravan stav apelacionih sudova da je prvostepeni sud učinio bitnu povredu odredaba vanparničnog postupka, što je razlog za ukidanje obžalene rešenja. Tako, Odluku Apelacionog suda u Gostivaru, Gž. br. 352-10, 5.3.2010.

uputiti da pokrene parnični, odnosno upravni postupak, onog učesnika vanparničnog postupka čije pravo smatra manje verovatnim, pod uslovom da ZVP ili drugim zakonom nije drukčije određeno (čl. 27, st. 4 ZVP RM). Čije je pravo manje verovatno ceni sam vanparnični sud imajući u vidu sve okolnosti konkretnog slučaja.¹² U pojedinim slučajevima zakonom je precizno određeno kog učesnika vanparničnog postupka će sud uputiti da pokrene parnični postupak, i tada vanparnični sud nije ovlašćen da ceni koga će uputiti na parnicu. Tako, na pr. u postupku za uređenje načina upravljanja i korišćenja zajedničkih stvari ili imovine, kao i u postupku za deobu zajedničkih stvari ili imovine propisano je da će sud uputiti predlagača da pokrene parnični postupak (čl. 195, st.1 i čl. 217, st. 1 ZVP RM).

U slučajevima kada je vanparnični sud uputio učesnika vanparničnog postupka čije je pravo manje verovatno na parnični ili na upravni postupak, a učesnik postupi po rešenju suda i podnese dokaz da je u određenom roku podneo tužbu, odnosno da je pokrenuo upravni postupak, sud će prekinuti vanparnični postupak. Na prekid vanparničnog postupka analogno se primenjuju pravila ZPP o prekidu postupka (*ex* čl. 33 ZVP RM). Prekid vanparničnog postupka traje dok se parnični, odnosno upravni postupak pravnosnažno ne okonča (čl. 28 ZVP RM).

Opštim pravilima o načinu rešavanja prethodnog pitanja u vanparničnom postupku ne propisuje se kojoj pravnoj oblasti pripada pravo ili pravni odnos čije se utvrđenje javlja kao prethodno pitanje u vanparničnom postupku, sem što je preko pravila o obaveznom upućivanju na parnični ili na upravni postupak propisan način rešavanja prethodnog pitanja građanske (parnične) ili upravne prirode kada su sporne činjenice kojom se odnose na to pitanje. Zbog nedostatka izričite zakonske odredbe o načinu rešavanja prethodnog pitanja prema vrsti uslovljavajućeg prava ili pravnog odnosa može se generalno zaključiti da opšta pravila ZVP RM o rešavanju prethodnog pitanja odnose se na sve vrste prethodnih pitanja bez obzira na pravnu oblast kojoj ona pripadaju.

U doktrini je naročito problematizirano pitanje mogućnosti da vanparnični sud rešava i prethodna pitanja krivičnopravne prirode.

Iz analize dostupne literature može se konstatovati da među procesualistima, koji su se bavili ovim pitanjem postoje dva suprotna mišljenja. Prvo mišljenje isključuje mogućnost da se prethodno pitanje krivičnopravne prirode riješi u vanparničnom postupku u kojem se ono postavlja: vanparnični sud ne bi mogao razmatrati

---

¹² Na pr. u konkretnom predmetu, vanparnični sud je prekinuo postupak raspravljanja zaostavštine i uputio je na parnicu učesnike S.I i J.Đ protiv učesnice N.Đ, supruge pokojnog da dokažu da je 1/2 idealni deo zaostavštine opisane u rešenju imovina stečena u braku s pokojnim S.Đ. Naime, na ročištu o raspravljanju zaostavštine, supruga ostavioca je zatražila da se iz ostavine izdvoji 1/2 idealni deo kao imovima stečena u braku. Učesnici S.I i J.Đ su osporili ovoj zahtev, pa ostavinski sud ih je uputio na parnicu. Učesnici S.I i J.Đ su se žalili na ovo rešenje, jer su smatrali da je prvostepeni sud pogrešno postupio kada je njih uputio da pokrenu parnični postupak, umesto učesnika N.Đ, jer je njen punomoćnik tražio izdvajanje, a ne učesnici S.I i J.Đ. Apelacioni sud je ovu žalbu odbio kao neosnovanu. Odluka Apelacionog suda u Skoplju, Gž. br. 3919-09, 24.9.2009, <http://www.asskopje.mk>.

prethodno krivičnopravno pitanje ni sa dejstvom unutar vanparničnog postupka, pošto se ono u tom postupku uvek pojavljuje kao spor, te je u najmanju ruku razlog za upućivanje na parnicu (videti Salma, 2009: 122). Prema drugom mišljenju, pošto rešavanje krivičnopravnog pitanja nije regulirano posebnim pravilom, važi opšte pravilo o načinu rešavanja prethodnog pitanja, što znači da vanparnični sud može da izabere način rešavanja svakog prethodnog krivičnopravnog pitanja, što podrazumeva mogućnost da ga sam riješi ili da stranku uputi na pokretanje krivičnog postupka, odnosno na preduzimanje radnje kojom se inicira njegovo pokretanje (tako Petrušić, 2001: 216).

Bez pretenzije za dublju analizu ovog pitanja, skloni smo prihvatiti drugo mišljenje da vanparnični sud može rešavati uslovljavajuće pitanje krivičnopravne prirode, i to uglavno iz ovih razloga: prvo, jer ne postoji izričito pravilo o zabrani rešavanja prethodnog pitanja krivičnopravne prirode,¹³ drugo, ta se zabrana ne može izvesti ni putem tumačenja postojećih pravila ZVP RM i treće, ta se zabrana ne može izvesti ni putem supsidijarne primene ZPP RM, jer je i parnični sud ovlašćen da sam reši prethodno pitanje krivičnopravne prirode sa dejstvom u konkretnu parnicu (videti više Rijavec, 2005b: 127).

4. Posebna pravila o rešavanju prethodnog pitanja u vanparničnom postupku

Opšta pravila o rešavanju prethodnog pitanja odnose se na sve vanparnične postupke uređene ZVP RM ili drugim zakonom, bez obzira na to da li su oni lične, porodične, imovinske prirode ili se odnose na pravnu važnost isprava. U delu posebnih vanparničnih postupaka, ZVP RM sadrži nekoliko posebnih odredaba o rešavanju prethodnog pitanja za pojedine vanparnične postupke. U pitanju su pravila koja se uglavnom odnose na vanparnične postupke kojima se uređuju imovinski odnosi.

Specifična pravila o rešavanju prethodnog pitanja propisana su u postupku raspravljanja zaostavštine (slično u Slovenij, videti Rijavec, 1999: 211 i nasl.). Pored toga, posebna pravila o prethodnom pitanju propisana su i za: postupak uređenja načina upravljanja i korišćenja zajedničke stvari, postupak deobe zajedničke stvari ili imovine i za postupak uređenja međa. Za razliku od opštog pravila kojem ustanovljava fakultativno rešavanje prethodnog pitanja od strane vanparničnog suda, ovim se odredabama utemeljuju sledeća pravila: obligatorno rešavanje prethodnog pitanja od strane vanparničnog

---

¹³ Takvo pravilo na pr., postoji u noveliranom austrijskom Zakonu o vanparničnom postupku, prema kojem ako se radi o prethodnom pitanju krivičnopravne prirode, vanparnični sud je dužan da prekine postupak i da sačeka odluku krivičnog suda (prema Salma, 2009: 122).

suda, zabrana odlučivanja o prethodnom pitanju u vanparničnom postupku, obavezno rešavanje prethodnog pitanja pod uslovom i fakultativno rešavanje prethodnog pitanja pod uslovom.

U postupku raspravljanja zaostavštine, sud će prekinuti raspravljanje zaostavštine i uputiće učesnike da pokrenu parnični, odnosno upravni postupak, ako među učesnicima nastane spor o činjenicama od kojih zavisi neko njihovo pravo (obavezno upućivanje na parnični ili upravni postupak). ZVP RM taksativno ne određuje sve situacije postojanja spora o činjenicama od kojih zavisi neko pravo učesnika postupka raspravljanja zaostavštine, već *exempli causa* navodi sledeće činjenice: 1) od kojih zavisi pravo na nasleđe, punovažnost ili sadržina testamenta ili odnos naslednika i ostavioca na osnovu koga se po zakonu nasleđuje; 2) od kojih zavisi osnovanost zahteva nadživelog bračnog druga i lica koja su živela sa ostaviocem u trajnoj zajednici, da im se iz zaostavštine izdvoje predmeti domaćinstva koji služe za zadovoljavanje svakodnevnih potreba; 3) od kojih zavisi veličina naslednog dela, naročito uračunavanje naslednog dela; 4) od kojih zavisi osnovanost isključenja nužnih naslednika ili osnovanost razloga za nedostojnost; i 5) o tome da li se neko lice odreklo nasleđa (čl. 173, st. 2 ZVP RM). Rešenjem vanparničnog (ostavinskog) suda o upućivanju na parnicu mora se precizno formulisati šta je predmet spora, odnosno kako treba da glasi tužbeni zahtev u budućoj parnici.

Prema čl. 173, st. 3 ZVP RM, ako u navedenim slučajevima ne postoji spor o činjenicama, već se učesnici spore o primeni prava, sporna pravna pitanja raspraviće ostavinski sud u postupku raspravljanja zaostavštine. To znači je da u ovom slučaju vanparnični sud dužan da sam reši prethodno pitanje (obavezno rešavanje prethodnog pitanja od strane vanparničnog suda).¹⁴

U drugoj situaciji, ako u postupku raspravljanja zaostavštine među učesnicima postoji spor o pravu na legat ili o drugom pravu iz zaostavštine, ostavinski sud će takođe uputiti učesnike da pokrenu parnični odnosno upravni postupak (obavezno upućivanje na parnični ili upravni postupak), ali neće prekidati raspravljanje zaostavštine (čl. 174 ZVP RM).

U trećoj situaciji, ako među naslednicima nastane spor o činjenicama ili o primeni prava, ostavinski sud će prekinuti raspravljanje zaostavštine, a učesnike će uputiti da pokrenu parnični, odnosno upravni postupak u

---

¹⁴ Tako, na pr., spor o opozivanju nasledničke izjave o odstupanju zakonskog naslednog dela u korist drugog naslednika zbog toga što on nije ispunio neke ugovorne obaveze, predstavlja spor o primeni prava, a ne spor o činjeničnom pitanju, pa sporno pravno pitanje treba da reši ostavinski sud. Videti, Odluku Apelacionog suda u Skoplju, Gž. Br. 574/09, 23.12.2009, <http://www.asskopje.mk>.

sledećim slučajevima: 1) ako između naslednika postoji spor o tome da li neka imovina ulazi u zaostavštinu i 2) ako između naslednika postoji spor povodom zahteva lica koja su sa ostavioцем zivela u zajednici da im se iz zaostavštine izdvoji deo koji odgovara njihovom doprinosu u povećanju vrednosti ostavioćeve imovine (čl. 175 ZVP RM).

I u postupku raspravljanja zaostavštine, sud će uputiti da pokrene parnični, odnosno upravni postupak onog učesnika čije pravo smatra manje verovatnim, a rešenjem o prekidu postupka određiće rok u kojem upućeni učesnik treba da pokrene odgovarajući postupak. Kada upućeni učesnik postupi po rešenju suda, prekid postupka traje do pravnosnažnog okončanja odgovarajućeg postupka. Opšta pravila ZVP RM o posledicama nepridržavanja upućenog učesnika prema uputstvima suda primenjuju se i u ovom postupku. Ukoliko upućeni učesnik do završetka raspravljanja zaostavštine ne postupi po rešenju suda i ne dostavi dokaz da je pokrenuo odgovarajući postupak, ostavinski sud će okončati postupak bez obzira na zahtev zbog kojeg je učesnik bio upućen na parnicu, odnosno na upravni postupak. U ovom vanparničnom postupku specifično je i to što u slučajevima kada je sud raspravio zaostavštinu, a upućeni učesnik nije pokrenuo parnični, odnosno upravni postupak, ili kada je sud raspravio zaostavštinu, ali je propustio da uputi učesnike na parnicu, ili na upravni postupak, pravnosnažno rešenje ostavinskog suda nije prepreka da se o tom zahtevu pokrene parnični postupak (čl. 176 ZVP RM).

U nekim vanparničnim postupcima sud uopšte nije ovlašćen da sam reši prethodno pitanje, već je dužan da uputi predlagača da povede parnični postupak u određenom roku. Zabrana za odlučivanje o prethodnom pitanju u vanparničnom postupku na pr. propisana je u postupku uređenja načina upravljanja i korišćenja zajedničke stvari: ako po podnošenja predloga kojim se pokreće ovaj postupak, vanparnični sud nađe da je sporno vlasništvo ili veličina vlasničkih delova na zajedničkoj stvari, sud je dužan da prekine vanparnični postupak i da uputi predlagača da pokrene parnični postupak u određenom roku. Za razliku od postupka raspravljanja zaostavštine, propust predlagača da pokrene parnični postupak u određenom roku nema za posledicu produženje vanparničnog postupka, već je ZVP RM propisana fikcija o povlačenju predloga - smatra se da je predlagač povukao predlog (čl. 195, st. 1 ZVP RM). Ista pravila o obaveznom upućivanju na parnični postupak, kao i o posledicama propusta da se parnica pokrene, ZVP RM propisao je i u postupku deobe zajednične stvari ili imovine, ukoliko se utvrdi da je među učesnicima sporno pravo na zajedničkim stvarima ili veličina vlasničkog dela ili je sporni predmet deobe (čl. 217 ZVP RM).

Modaliteti u rešavanju prethodnog pitanja u vanparničnom postupku idu dotamo da je vanparnični sud ponekad dužan da reši prethodno pitanje, ako se sa tim suglase učesnici vanparničnog postupka. Tako na pr., u postupku uređenja međa, spor o pravu na graničnu površinu (međaške površine), čija vrednost prelazi zakonom određen iznos (150.000 denara) rešava vanparnični sud,¹⁵ ako postoji saglasnost učesnika vanparničnog postupka (čl. 236, st. 1 ZVP RM). Ako uslov nije ispunjen - ne postoji saglasnost učesnika da vanparnični sud reši spor o spornoj međaškoj površini - spor može da reši vanparnični sud, ali se time dira u prava učesnika koji nije zadovoljan odlukom vanparničnog suda, da po pravnosnažnosti rešenja o vanparničnoj stvari, svoje pravo ostvaruje u parničnom postupku. Učesnik može pokrenuti parnični postupak najkasnije u roku od tri meseca od pravnosnažnosti vanparničnog rešenja.

5. Zaključak

Analiza sistema rešavanja prethodnog pitanja u vanparničnom postupku u Republici Makedoniji pokazuje da je institut prethodnog pitanja u vanparničnom postupku znatno složeniji i osetljiviji problem u odnosu na odgovarajući institut parnične procedure. Heterogenost vanparničnog postupaka, sa jedne strane, i principijelno nesporna priroda vanparničnog postupka i vanparnične stvari sa druge strane, dovelo je do toga da postoji nekoliko režima rešavanja prethodnog pitanja, koji nisu suštinski promenjeni tokom višedecenijskog postojanja vanparnične procedure Republike Makedonije.

Različiti režimi rešavanja prethodnog pitanja, zavisno od toga da li su između učesnika vanparničnog postupka sporne ili nesporne činjenice kojem se odnose na prethodno pitanje, iako u svojoj osnovi imaju racionalnu pravopolitičku i pravnotehničku argumentaciju, mogu ipak pokrenuti neka razmišljanja o mogućnosti uviđenja drugačijih pravila o načinu rešavanja prethodnih pitanja u vanparničnom postupku, po primeru na neka strana zakonodavstva. Ipak, sve dok vanparnični postupku ne daje iste postupovne garancije kao i parnični postupak, upućivanje na parnicu radi razjašnjenja spornih činjeničnih pitanja biće neophodan način rešavanja prethodnog pitanja u vanparničnom postupku.

---

¹⁵ Spor o međaškoj površini čija vrednost ne prelazi 150.000 denara rešava vanparnični sud (obligatorno rešavanje u vanparničnom postupku) - čl. 235 ZVP RM.

Literatura / References

- Georgievski, S. (1989) Komentar na Zakonot za vonprocesnata postapka, Skopje.
- Janevski, A., Zoroska, T. (2009) Kamilovska, Građansko procesno pravo, Kniga prva, Parnično pravo, Skopje.
- Jakšić, A. (2007) Građansko procesno pravo, Beograd.
- Maganić, A. (2006) Nužnost reforme hrvatskog izvanparničnog prava, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), v.27, br. 1.
- Petrušić, N. (2001) Opšti režim rešavanja prethodnog pitanja u vanparničnom postupku, Pravni život, br. 12.
- Poznić, B., Rakić Vodinelić, V. (1999) Građansko procesno pravo, Beograd.
- Rijavec, V. (1999) Dedovanje, Procesna ureditev, Gospodarski vestnik, Ljubljana.
- Rijavec, V. (2005a) Das institut der Vorfrage im slowenischen Zivilprozessrecht u Bittner, L., Klicka, T., Kodek, G. E., Oberhammer, P. (2005) Festschrift für Walter H. Rechberger zum 60. Geburtstag, Springer-Verlag, Wien.
- Rijavec, V. (2005b) u Ude, L., Galič, A., Betetto, N., Rijavec, V., Wedam Lukić, D., Zobec, J., Pravdni postopek, Zakon s komentarjem,, GV založba, Ljubljana.
- Salma, M. (2009) Prethodno pitanje u vanparničnom postupku, Zbornik na Pravniot fakultet „Justinijan Prvi“ vo Skopje vo čest na Stefan Georgievski, Skopje.
- Stanković, G. (2007a) Građansko procesno pravo, Prva sveska, Parnično procesno pravo, Niš.
- Stanković, G. (2007b) Građansko procesno pravo, Druga sveska, Vanparnično i izvršno procesno pravo, Niš.
- Starović, B. (1992) Vanparnično i izvršno pravo, Novi Sad.
- Triva, S. Dika, M. (2004) Građansko parnično procesno pravo, Zagreb.